

друку „Еверест” ці матеріали доступні для відвідувачів Центру не тільки в електронній, а й в рельєфно-крапковій формі. Поєднання технічних та методичних засобів створює сприятливі умови для навчання інвалідів по зору. Навчання в Центрі організовано не за лекційно-груповим методом, а на основі індивідуальних практичних занять. Спочатку новачок отримує загальну інформацію про те навчальне комп'ютерне місце, на якому він буде оволодівати знаннями. Далі фахівці визначають потреби користувача, і в залежності від них приймається рішення про вивчення тих чи інших прикладних програм. Користувачу дається конкретна інформація про ці програми, а також на прикладах показується. Як самостійно можна отримати додаткову інформацію. Після цього йому пропонується самостійно спробувати виконати певні практичні завдання. Процес виконання контролюється і корегується, даються більш складні завдання. Поступово роль інструктора все більше зводиться до окремих порад, а робота користувача стає більш самостійною.

Просвітительська підтримка педагогічного колективу ВНЗ направлена на ознайомлення з особливостями діяльності студентів-інвалідів по зору; правилами співпраці з ними; особливостями організації їх навчальної діяльності; особливостями використання модульно-рейтингової та кооперативної технологій в роботі з студентами-інвалідами по зору; використанням спеціального обладнання і тифлотехнічних засобів в навчальній і побутовій діяльності студентів.

Список літератури

1. Бордовская Н.В., Рязан А.Н. Педагогика. – СПб., 2000. – 525 с.
2. Гуднис В.П. Основы и перспективы социальной адаптации лиц с пониженным зрением. – М.: Воронеж: НПО «МОДЕК», 1998. – 288 с.
3. Гребенюк Т.М. Соціально-психологічна адаптація інвалідів з вадами зору до навчання у вищих навчальних закладах: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. – К., 2008. – 21 с.
4. Психолого-педагогічне медико-соціальне супроводження розвитку ребенка: Матеріали Всероссийской научно-практической конференции. – СПб: ГУПМ. 1988. – 126 с.

Т.Н. Гребенюк. Соціально-психологічне супроводження студентів з порушеннями зречня в умовах вищого університету.

В статті розкривається значення поняття «супроводження», определени принципів побудови моделі і дана модель соціально-психологічного

супроводження студентів з порушеннями зречня в умовах вищого університету заведено. Приводяться приклади здійснення даного виду супроводження за його основними напрямками: психологічним, педагогічним, соціальним, технічним і просвітительським підтримкою.

Ключевые слова: соціально-психологічне супроводження, студентів-інвалідів по зречню, модель, принципів реабілітаційного супроводження.

T.M. Grebeniuk. Social-psychological support of visually impaired students in the higher educational institution.

The article determines the concept of «support». It presents particular principles of development of support model and the very model of the social and psychological support of the visually impaired students in the higher educational institution. The author gives examples of the described support approach following its main components: psychological, pedagogical, social, technical and educational support.

Key words: social and psychological support, visually impaired students, model, principles of rehabilitational support.

Статтю подано до друку 10.02.2011 р.

УДК: 376-056 26:617.751.6:376.025.8

© 2011 р.

І. М. Гудим

к. пед. н.

Інститут спеціальної педагогіки НАГН України (м. Київ)

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

Стаття присвячена проблемі підвищення пізнавальної активності молодших дошкільників з порушеннями зору під час ознайомлення з навколишнім світом. Конкретизується поняття пізнавальної активності та діяльності в умовах зорової депривації. Розкриваються характерні риси та шляхи її подолання у засвоєнні уявлень про навколишній світ, відповідно до нових освітніх вимог за Базовою програмою „Я у Світі”.

Ключові слова: дошкільники з порушеннями зору, пізнавальні процеси, активність, ознайомлення з навколишнім.

Соціальні трансформації останніх років в Україні зумовили необхідність реформування дошкільної освіти. Перехід до нового стандарту дошкільної освіти, відображеного у Базовому компоненті та нової базової програми „Я у Світі” актуалізують потреби пошуку нових форм навчання і виховання дошкільників, як в нормі, так і з

порушеннями психофізичного розвитку, які б сприяли їх особистісному розвитку. Основним принципами сучасної спеціальної дошкільної освіти проголошується її гуманізація та дитиноцентризм, що в свою чергу передбачає її орієнтацію на розвиток особистості дитини, спрямованість на конструювання змісту, форм і методів навчання і виховання, які забезпечують розвиток кожної дитини, її пізнавальних здібностей і особистісних якостей. Таким чином, сучасними вимогами до дошкільної освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку є індивідуалізація навчально-виховного процесу в цілому, а не лише корекційної спрямованості та створення інноваційних освітніх технологій, що забезпечують розвиток активності дітей.

Психічний розвиток у ранньому та дошкільному віці закладає фундамент особистості дитини, основи для подальшої навчальної та соціально-комунікативної діяльності. Особливо важливий цей період для дитини з порушенням зором, оскільки їй необхідно пристосуватися до життя без зорового контролю, знайти точки відліку в оточуючому світі, навчитися пізнавати його за допомогою ушкодженого зору та збережених органів відчуттів.

Пізнання оточуючого світу починається зі сприймання предметів і явищ. Всі інші форми пізнання: запам'ятовування, мислення, уява будуються на основі образів сприймання. Успішність розумового, фізичного, естетичного розвитку дитини значною мірою залежить від рівня її пізнавальної активності, від того наскільки добре дитина сприймає навколишній світ.

Ураховуючи все вищезазначене, **метою** даної публікації є питання підвищення пізнавальної активності молодших дошкільників з порушеннями зору під час ознайомлення з навколишнім світом. Реалізація якої потребує конкретизації поняття пізнавальної активності та діяльності в умовах зорової депривації, визначення основних засобів активізації пізнавальної активності молодших дошкільників з порушеннями зору в процесі ознайомлення з навколишнім; розкриття характерних труднощів та шляхів їх подолання у засвоєнні уявлень про навколишній світ, у відповідності до нових освітніх вимог за Базовою програмою «Я у Світі».

Пізнавальна активність у психолого-педагогічній літературі визначається як вибіркова пізнавальна спрямованість людини на предмети оточуючої дійсності. За іншими визначеннями пізнавальна активність – якість особистості, яка формується у дільності, пов'язана з мобілізацією інтелектуальних, емоційно-вольових і фізичних зусиль на досягнення конкретних цілей навчання. Пізнавальна активність природна і притаманна кожній дитині. Рівень її розвитку залежить від індивідуальних особливостей дітей, змісту, форм і методів навчання.

Дослідженню шляхів формування пізнавальної діяльності дітей, розвитку їхньої активності у навчально-му процесі в загальній психології та педагогіці присвячено цілий ряд праць. Психологічні аспекти цієї проблеми висвітлені у роботах Б. Г. Анаєва, Д. Б. Богоявленської, Л. С. Виготського, Л. В. Занкова, Г. С. Костюка, та ін. Пізнавальна активність ними констатується за наявності вибіркового ставлення до об'єктів пізнання, мети, завдань навчання вона умотивована і проходить емоційно. Автори зосереджують увагу на єдності внутрішньої готовності особистості до інтелектуальної діяльності і інтенсивного прояву цієї активності у процесі навчання. Проблема пізнавальної активності розглядається з різних позицій. Зокрема, у зв'язку з дослідженням структури і динаміки пізнавальної діяльності у спілкуванні (О. М. Матюшкін, М. І. Лісна та ін.), вивченням загально психологічних і вікових особливостей (Н. С. Антоноук, Д. Б. Богоявленська, С. О. Голубева, Л. О. Закога, та ін.).

Значний внесок у розв'язання проблеми активізації навчання, формування пізнавальної самостійності, пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку зробили В. К. Котирло, Т. В. Дуткевич, С. О. Ладивір, З. О. Михайлова, Н. Н. Поддьяков, О. В. Проскура та ін.

Важливого значення у цій проблемі набуває питання удосконалення методів навчання (Л. В. Артемова, Ю. К. Бабанський, А. М. Ботуш, О. О. Фунткіза, та ін.). Вибір методів формування пізнавальної активності, насамперед, впливає на формування знань, вмінь та навичок. Вчені (Л. В. Занков, Н. О. Менчинська,

О. О. Смирнов та ін.) розглядали застосування знань як активний процес, пов'язаний з аналізом, узагальненням засвоєного матеріалу дітьми. Надійною умовою міцного засвоєння знань є активність пізнання, яка як відмічає М.Н.Шардаков та інші, забезпечується адекватним вибором методів навчання.

Відомі психологи Б.Г. Ананьев, Л.І. Божович, О.М. Леонтьєв, В.Н. Мясіщев, С.Л. Рубінштейн та інші підходять до проблеми пізнавальної активності більш цілісно, у системі особистості з її потребами і відношеннями.

Аналіз численних досліджень свідчить про те, що зміст поняття "пізнавальна активність" змінюється у залежності від контексту дослідження. Орієнтація сучасної системи дошкільної освіти на формування творчої, креативної особистості обумовила просилену увагу дослідників до вихідних моментів формування просилених потреб, інтересів, допитливості. Ці процеси потенційні, при цьому формування пізнавальної активності здійснюється не як навчання прийомом розв'язання завдань, а як виховання творчого мислення в умовах групового спілкування (С.Л. Кононко, Д.Б. Годовикова, Т.В.Дуткевич, С.Є. Кульчицька, М.І.Лісіна та ін.).

В тифлології вивчення проблеми пізнавальної активності будується головним чином на висвітленні особливостей сприймання та формування уявлень в умовах зорової депривації (Л.П. Григор'єва, М.І. Земцова, Л.А.Зотов) та пошуку шляхів та засобів компенсації пізнавальної діяльності її оптимізації в навчально-вихованому процесі, зокрема дітей дошкільного віку (В.О. Феоктистова, С.О. Покутнева, Н.Г. Морозова, Т.П. Свиридчук, Л.І. Солнцева, Л.І. Плаксина та ін.). Дослідження С.О. Покутневої стосувалися питання розвитку усного зв'язного мислення дошкільників з порушеннями зору під час ознайомлення з навколишнім світом, де зокрема, розкривалися методи активізації пізнавальної діяльності зазначеної категорії дітей. Пізніше результати досліджень автора лягли в основу розробки Державного стандарту спеціальної освіти та підготовки навчальних програм для підготовчих - 4 класів з курсу "Я і Україна" для дітей сліпих та зі зниженим зором.

Спеціальними тифлологічними дослідженнями, які стосувалися пізнавальної активності дітей з порушеннями зору було виявлено, що внаслідок порушення зору та ослабленість нервової системи інтерес до оточуючого та активність дитини природним шляхом не збуджується. Вона потребує постійної стимуляції сприймання, збудження інтересу до оточуючого світу, допомоги у дослідженні властивостей предметів та явищ, їх різноманітних якостей і відношень, що забезпечить успішність розвитку пізнавальних інтересів; формування навичок диференціювання певних ознак, порівняння предметів та явищ, їх узагальнення. Систематична допомога з боку дорослого закладає передумови для формування чуттєвого досвіду, оволодіння навичками доступного полісенсорного сприймання світу на основі власних пізнавально-орієнтувальних дій та навчання.

Значне зниження зору суттєво обмежує природну стимуляцію зорової системи, внаслідок чого дитина з порушеним зором не в змозі отримати такий самий сенсорно-перцептивний досвід як нормальнозора. Діти зі зниженим зором знаходяться в умовах психофізіологічного збіднення зорового простору, в яких генетичні передумови розвитку сприймання втрачають свою силу. Обмеження зорового досвіду призупиняє чи гальмує дозрівання зв'язків в нейрональних структурах, що негативно впливає на розвиток сприймання. (Л.П. Григор'єва). Крім того, визначальною ролі у пізнавальному розвитку набуває власна активність дитини (О.В. Запорожець), яка в умовах зорової депривації значно знижена.

Для дитини з порушеннями зору чуттєвий досвід, засвоєний у ранньому та дошкільному віці, через ознайомлення з властивостями та якостями предметів є визначальним для формування бази уявлень про навколишній світ, яким вона оперуватиме в подальшому. Нагромадження чуттєвого досвіду з різних джерел сприймання – це та основа, яка пришвидшує розвиток процесів мислення, мовлення, загострює увагу, збагачує інтелектуальні почуття, фантазію дітей. З огляду на це найоптимальнішою сферою формування пізнавальної активності дитини, як з нормальним так і з

порушеним зором, виступають процеси ознайомлення з навколишнім світом.

Розвиток пізнавальної діяльності дітей з глибокими порушеннями зору відбувається за загальними законами формування психіки дітей, однак недоліки зору змінюють його динаміку та надають своєрідності. Рання корекція недоліків розвитку пізнавальної діяльності в умовах спеціально організованого навчання дозволяє дітям в подальшому успішно опановувати знаннями, вміннями та навичками, значно зменшує труднощі пізнання оточуючого світу.

У молодшому дошкільному віці дитина приймає завдання довільно сприймати предмет лише за умови організації її дій дорослими (якщо вихователь ставить завдання, запитання, діти відповідають на них тощо). Сприймання дитини з нормальним зором у цьому віці емоційне, активне, малюта прагнуть потримати предмет у руках, погратися з ним, але самостійно не виділяють і не називають його ознак, для них характерна недиференційованість, зліптість образів сприйманих предметів. Сприймання дитини з порушеним зором більш пасивне, адже предметне оточення і особливо прирідний простір для такої дитини в кращому разі розмиті нечіткі кольорові плями, чи просто темрява. До кожного предмета чи об'єкта прирідди такого малюка потрібно підвести, доторкнутися його рукою до поверхні, при цьому не налякавши його, не викликавши негативних відчуттів (холодні, шоршаві, колочі, слизькі поверхні) та емоцій від сприймання, розповіді "його мовою" про цей об'єкт, в ігровій ситуації показати які в нього якості та властивості, як він може бути використаний.

Діти середнього дошкільного віку вже усвідомлюють поставлену дорослими мету спостереження предметів. На п'ятому році діти зіставляють сприймані предмети, більш тонко їх аналізують, виділяючи частини, форми, колір. Запитання, які вони ставлять дорослому, свідчать про осмисленість їх сприймання. Діти з порушеним зором потребують скерування їх аналізуючого сприймання з боку дорослого навідними запитаннями. їх необхідно

постійно стимулювати до описових розповідей про предмети, об'єкти та явища навколишнього ставлячи запитання.

У сприйманні старших дошкільників значно зростає роль мисленнєвих процесів: упізнаючи предмети, вони порівнюють їх, послаються на свої знання, хоч при цьому нерідко ще не вміють відділити те, що бачать, від того, що знають про предмет. Старші дошкільники з нормальним зором все частіше виявляють здатність помічати зміни в навколишньому середовищі без спеціальних запитань дорослих, чого ще не вміють діти зі зниженим зором. Вони усвідомлюють пізнавальні завдання і добирають способи їх виконання на основі досвіду, набутого в керуваному дорослими спостереженні. У процесі самостійного спостереження діти виділяють доступні їх розумінню суттєві ознаки предметів, роблять елементарні узагальнення.

На сьогодні, у зв'язку з впровадженням нової базової програми дошкільної освіти "Я у світі", у тому числі й у спеціальних дошкільних навчальних закладах, загострюється питання узгодження назвально-виховної та корекційної роботи з дітьми з порушеннями зору, актуалізується проблема змістового та методичного забезпечення корекційної роботи в галузі "Природа" у відповідності до вимог Базового компонента дошкільної освіти.

За Базовим компонентом дошкільної освіти невідмінною передумовою становлення цілісної особистості дошкільника є його компетентність у сфері "Природа", що поділяється на дві субсфери: "Природа планети Землі" і "Природа Космосу". Компетентність дошкільника у цій сфері визначається вже не комплексом засвоєних знань, умінь і навичок, як в традиційній системі дошкільної освіти, а ставленням до природи, як до цілісності, екологічною свідомістю та екологічно доцільною поведінкою [3, с.126].

Базовою програмою "Я у Світі" у сфері "Природа" визначена система доступних дітям певного віку уявлень про природне оточення, пізнавальні дії (практичні, сенсорні, дослідницькі) та види діяльності, якими діти мають опанувати. Освітні завдання тут підпорядковані виховним: навчити спостерігати, зацікавлюватись, берегти, турбуватись, розповідати, запитувати, передавати враження

в розповідях та малюнках; сформувати інтереси та нахили. Розділ побудований за сезонним принципом, а теми розташовані концентрично. Це дасть змогу на щоразу складнішому матеріалі розширювати, збагачувати, систематизувати уявлення дітей про природу, створювати з одних фактів основу для пізнання інших, вправляти в певних уміннях, навичках, здібностях [1, с.122-169, 208-267].

Однак із впровадженням Базової програми "Я у Світі" в спеціальних дошкільних закладах для дітей з порушеннями зору виникла проблема неузгодженості в плануванні навчально-виховної, здійснюваної вихователем та корекційної – тифлопедагогом напрямів роботи. До цього часу планування роботи на тиждень і вихователя і тифлопедагога здійснювалося за спільними лексичними темами у відповідності до навчально-виховної програми та методичних рекомендацій для спеціальних дошкільних закладів для дітей з вадами зору (укладачі К.М. Складар, Т.П. Свиридюк, С.В. Федоренко, Т.І. Моторна. – К.: ІЗМН, 1996 р.).

Ця проблема породжена невирішеністю більш широкої і гострої потреби оновлення змісту та розробки Державного стандарту спеціальної дошкільної освіти, необхідності оновлення корекційного компоненту змісту дошкільної освіти дітей з порушеннями зору, розробки інноваційних педагогічних технологій роботи з цією категорією дітей, науково-методичного забезпечення навчально-виховного та корекційно-реабілітаційного напрямів діяльності спеціальних дошкільних закладів. Означені завдання набувають значення першочергових і злободенних для сучасної тифлопедагогіки, стають головними орієнтирами для наукових та методичних пошуків.

На сьогодні орієнтовним прикладом узгодження тематичного планування роботи вихователя та тифлопедагога в галузі "Довкілля" може бути схема запропонована О.П. Таран. Схема побудована за чотирма сферами життєдіяльності відносно яких розподілені теми Навчально-виховної програми. Ті сфери, що не мали повної тематичної представленості було доповнено додатковими темами: "Світ Космосу", "Мистецтво", "Організм людини", "Мій внутрішній світ",

"Я та соціум" [5, с. 41].

Сфери життєдіяльності за Базовою програмою „Я у світі”			
	„Природа”	„Культура”	„Люди”
	Природа планети Земля Світ рослин Овочі. Фрукти. Ягоди. Гриби. Дерева. Кімнатні рослини. Квіти. Кущі. Насіння. Тваринний світ Комахи. Птахи. Свійські тварини. Риби. Зимуючі тварини. Екзотичні тварини. Сезони. Пори року. Природа Космосу. Світ космосу.	Предметний світ. Меблі. Посуд. Одяг. Взуття. Транспорт. Дитячий садок. Світ гри. Іграшки. Новий рік та зимові розваги. Світ мистецтва. Мистецтво.	Робина. Рід. Інші люди. Професії Люиство. Моя внутрішній світ. Україна. Соціальне „Я” Я і соціум.
Теми програми розділу «Довкілля»			Фізичне „Я” Організм людини. Психічне „Я” Мій внутрішній світ. Соціальне „Я” Я і соціум.

О.П. Таран встановлено наступні специфічні причини труднощів в оволодінні програмовим матеріалом з розділу „Довкілля” слабозорими дошкільниками. У слабозорих дошкільників відзначаються труднощі актуалізації інформації з досвіду, що виявляється у фрагментарному відтворенні засвоєної інформації та реалізуються: у складності застосування знань у нестандартних ситуаціях; у труднощах знаходження необхідної інформації, в утрудненні порівняння, що характеризуються співставленням за однією, рідше за двома ознаками. Труднощі у здійсненні формально-логічних операцій, що виявляються у складності оперування поняттями судженнями. Утруднення встановлення причинно-наслідкових зв'язків, виділення суттєвого. З'явлено труднощі самооцінки – складності самоконтролю та самооцінки в процесі виконання завдань, що виявляється у некритичності до помилок сприймання зорових образів, образ сприймається без співвідношення з реальним предметом в об'єктивній дійсності.

Причини труднощів у засвоєнні програмового матеріалу

„Довкілля” слабзорими дошкільниками автор вбачає в особливостях розвитку та протіканні психічних процесів. Причини труднощів засвоєння: обмеженість сприймання різноманітності світу, складності запам'ятовування та відтворення; утруднені застосування операцій аналізу, узагальнення та умовисновків, порівняння та диференціювання; складності застосування мисленневих операцій аналізу та синтезу, порівняння, класифікації, складності встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями, труднощі перекодування реальної послідовності дій у словесну інструкцію, відсутність довірливості у послідовності дій, складності переносу послідовності дій у різноманітні ситуації, зниження здатності до абстрагування. Причини труднощів засвоєння образів полягають у складності проведення аналізу об'єкта чи його репродукції, труднощах вербального і невербального відтворення об'єкта, утрудненні порівняння інваріантних дій, незасвоєнні інваріантних дій на образному матеріалі [5 с. 45]

Специфічні причини труднощів засвоєння знань, умінь і навичок є фізіологічно обумовлені та пов'язані з недостатністю використання компенсаторних механізмів, що виявляються в ненапряцьованості пнучкої взаємодії аналізаторних систем та в несформованості здатності переносити образ з однієї модальності в іншу.

Підвищення ефективності засвоєння слабзорими засвоєння слабзорими дошкільниками програмового матеріалу розділу „Довкілля” залежить від виконання таких основних психологічних умов: розуміння і врахування педагогом психофізичних особливостей слабзорих дітей; задіювання в процесі навчання всіх сенсорних систем та активізація всіх психічних процесів для формування цілісної картини світу; розширення досвіду дитини, за допомогою структуування інформації за видами знань та надання різнопланової за змістом інформації; формування позитивної Я-концепції дитини, що реалізується у адекватній самсоцінці та здатності до самоконтролю.

Автором розроблені тести досягнень, спрямовані на визначення рівня, типів та причин труднощів засвоєння програмового матеріалу розділу „Довкілля”, які також можна застосовувати як комплекс

навчально-розвивальних завдань для формування знань, умінь та навичок слабзорих дітей з розділу „Довкілля” [5, с. 79-137].

Порушення зору негативно впливають на цілісність сприймання об'єктів та процесів оточуючого світу. Збіднені, фрагментарні уявлення, інколи й викривлені, поняття про природні предмети та явища неповні, не підкріплені чуттєвими образами, порушена ступінь узагальненості понять. Все це негативно впливає на мисленневі процеси, формування мовлення, пам'яті та уваги.

Дитину слід навчити користуватися збереженим зором, не просто споглядати об'єкт природи, а бачити його характерні ознаки, навчити виділяти контур об'єкта із фону, правильно його обстежувати, використовувати всі збережені органи відчуття. Для цього доцільним і необхідним є включення батьків у корекційно-педагогічний процес ознайомлення з оточуючим світом. Знайомлячи дитину з рослинним і тваринним світом з найближчого оточення слід передбачити і корекційну спрямованість її спостережень. Слізьні прогулянки з батьками дозволять дитині краще зрозуміти природні явища, познайомитися з конкретними тваринами і рослинами, оцінити красу оточуючого світу і в той же час навчить орієнтуватися в просторі, використовуючи збережену чутливість і наповноцінний зір.

В той же час батьки дитини потребують офтальмологічних і корекційних рекомендацій стосовно тривалості і об'єму зорового навантаження під час розглядання дрібних об'єктів природи. Корисно зібрати природний матеріал (рослини, комахи, камінці), для розглядання якого слід обрати світле, однак затінене місце, щоб уникнути потрапляння прямих сонячних променів, оскільки для багатьох дітей з порушеннями зору характерна світлобоязнь. Підготувати фоновий екран -- листок картону, фанери чи пластику, з одного боку пофарбований в білий, з іншого- в чорний колір, розміром 30x40 см. по переметру дерев'яна планка, щоб не скочувався обстежуваний матеріал. Зелені листки, стебла, темне коріння, комах слід демонструвати на білому фоні, світлі квіти, комахи -- на чорній поверхні екрану [6, с.61]

Під час організації обстеження природного матеріалу слід враховувати наступні корекційні особливості: для сприймання

об'єктів неповноцінним зором важливо підібрати доступні для дітей екземпляри. Так, під час вивчення зовнішньої будови рослин спочатку слід взяти крупні види, на яких добре диференціюються частини і ознаки. (наприклад наявність бруньок краще видно на гілці каштана, тополі), крупні квіти – лілія, тюльпан; комахи – хрущ. Використання для обстеження об'єктів, основні ознаки яких добре доступні для сприймання порушеним зором та іншими збереженими органами відчуття (дотиком), дозволяє сформулювати більш повні і глибокі уявлення про природні об'єкти. Для закріплення варто після прогулянки запропонувати дитині зліпити чи намалювати обстежуваний об'єкт, створити гербарій, колекцію камінців.

Таким чином, підвищення пізнавальної активності молодших дошкільників з порушеннями зору під час ознайомлення з навколишнім світом вбачається в застосуванні системи спеціальних методів та прийомів корекції: подоліків розвитку зорового сприймання, стимуляції сприймання на полісенсорній основі, збудження інтересу до оточуючого світу, допомоги у дослідженні властивостей предметів та явищ, їх різноманітних якостей і відношень. Систематична допомога з боку дорослого закладає передумови для формування чуттєвого досвіду, оволодіння навичками доступного полісенсорного сприймання світу на основі власних пізнавально-орієнтувальних дій та навчання значно зменшити труднощі пізнання оточуючого світу і в подальшому дозволить успішно опанувати знаннями, вміннями та навичками.

Головними орієнтирами подальшого вивчення розглянутої проблеми є пошук та розробка інноваційних педагогічних технологій роботи з ознайомлення з навколишнім світом цієї категорії дітей, оновлення змісту спеціальної дошкільної освіти, оновлення корекційного компоненту змісту дошкільної освіти дітей з порушеннями зору, науково-методичного забезпечення навчально-виховного та корекційно-реабілітаційного напрямів діяльності спеціальних дошкільних закладів.

Список літератури

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” / Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. – К.: Світлич, 2009. – 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. – К.: Ред. журн. „Дошкільне виховання”, 1999. – 62 с.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. – К.: Ред. журн. „Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
4. Плохий З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової прогн. розв. дитини дошк. віку „Я у Світі” / З. П. Плохий. – К.: Світлич, 2010. – 144 с.
5. Психологічні умови ефективності дошкільного навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я / За ред. В. В. Тарасун. – К.: ПП „Актуальна освіта”, 2005. – 286 с.
6. Тулоногов Б. К. Дети со зрительными нарушениями: общение с природой / Б. К. Тулоногов // Проблемы этического и эстетического воспитания детей и молодежи с нарушением зрения : сбор. ст. – М.: „Школьный вестник”, 2004. – С. 59-65.

И.Гудим. Развитие познавательной активности дошкольников с нарушениями зрения в процессе формирования представлений об окружающем мире.

Статья посвящена проблеме повышения познавательной активности младших дошкольников с нарушениями зрения в процессе ознакомления с окружающим миром. Конкретизируется понятие познавательной активности и деятельности в условиях зрительной депривации. Раскрываются характерные сложности и пути их преодоления в усвоении представлений об окружающем мире, в соответствии с новыми образовательными требованиями по программе „Я в Мире”.

Ключевые слова: дошкольники с нарушениями зрения, познавательные процессы, активность, ознакомление с окружающим миром.

I.M. Gudym. Development of cognitive activity of visually impaired preschool age children while developing their concepts of the surrounding world.

The article deals with the improving the cognitive activity of younger preschool children with the visual impairments in the process of familiarization with the environment. The concept of cognitive activity in the conditions of visual deprivation is concretized. The specific complications and ways of their overcoming in digestion of the notions about the world according to the new educational requirements of the basic program “I am in the World” are discovered.

Key words: preschool children with visual impairments, cognitive processes, activity, familiarization with the environment.

Статтю подано до друку 17.11.2010 р.